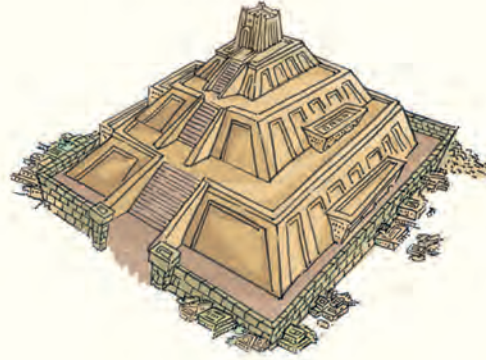
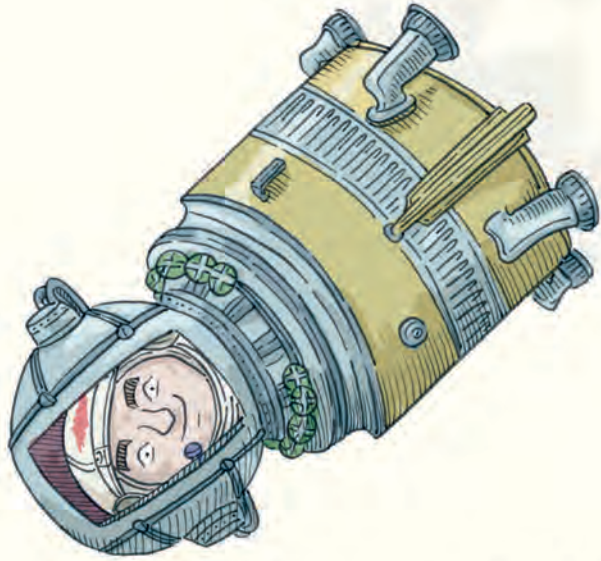

Thiago de Moraes

GESCHIEDENIS ATLAS

Vertaald uit het Engels door Merel Leene

*Fantastische kaarten van vijftien fascinerende
beschavingen, met helden, schurken en nog veel meer*

LUITINGH-SIJTHOFF

Een atlas voor de bijzondere, vindingrijke
en soms niet erg zachtaardige

WERELDEN VAN DE GESCHIEDENIS

DE
PERZISCHE
WERELD
pagina 23

DE
MESOPOTAMISCHE
WERELD
pagina 7

DE
ROMEINSE
WERELD
pagina 27

DE
EGYPTISCHE
WERELD
pagina 11

DE
MAURYA-
WERELD
pagina 33

DE
GRIEKSE
WERELD
pagina 17

REIZEN
- *pagina 16* -
MODE
- *pagina 22* -
ETEN
- *pagina 38* -

DE
TANG-
WERELD
pagina 39

*Lang voordat we op grotwanden
tekenden of ons eerste woord schreven,
vertelden we al verhalen over onszelf.*

Er staan allerlei soorten verhalen in dit boek: verhalen over de mensheid en sommige dingen die we in de afgelopen paar duizend jaar hebben gedaan. Niet álle dingen die we hebben gedaan. Daarvoor zou een veel, veel dikker boek nodig zijn. Je zou het bijna niet meer kunnen optillen.

Onze soort, *homo sapiens* (dat is Latijn en betekent zoiets als 'wijze mens') bestaat al meer dan driehonderdduizend jaar. Het grootste gedeelte daarvan redden onze voorouders zich prima zonder alles wat we tegenwoordig hebben. Ze konden niet lezen en schrijven, hadden geen boerderijen, geen steden, geen voertuigen en, het allerbelangrijkst, geen taart. Mensen zwierven gewoon wat rond en joegen op dieren, vingten vissen, plukten fruit en noten en woonden overal waar ze een schuilplek konden vinden.

Dus hoe komt het dat we niet nog steeds allemaal zo leven? De twee belangrijkste eigenschappen die onze soort kenmerken, zijn creativiteit en nieuwsgierigheid. (Ik durf te wedden dat je al stiekem verderop in dit boek hebt gekeken.) Mensen doen niets liever dan onderzoeken en dingen verbeteren. Ook zijn we vrij goed in dingen uitvinden, zeker als die spullen het leven makkelijker maken.

Het begon allemaal in de steentijd. Duizenden jaren lang maakten mensen gereedschap van steen, botten en geweien. Daar werden we heel goed in. Maar ongeveer twaalfduizend jaar geleden deden we een nog grotere ontdekking. Als we gewassen zaden en dieren hielden, konden we veel meer mensen te eten geven zonder de hele tijd rond te hoeven trekken.

De uitvinding van de landbouw veranderde alles. Nu konden we het hele jaar op één plek blijven. Dat maakte het de moeite waard om huizen te bouwen. Terwijl sommige mensen het voedsel verbouwden, hadden andere tijd om slimme gadgets uit te vinden, zoals het wiel, of boten. We konden kunst en muziek maken, en nog veel meer dingen die het leven leuker en interessanter maakten. Ook hadden we opeens veel meer tijd om oorlog te voeren (we waren dan misschien slim, maar dat betekent niet dat we ook verstandig waren).

Er kwamen dorpjes. Daarna stadjes en steden. Overal ontstonden beschavingen: in woestijnen, oerwouden, gebergten en langs zeeën en oceanen. Veel mensen denken dat volken en culturen elkaar vroeger niet tegenkwamen, maar dat is helemaal niet waar. Al vanaf het begin van de geschiedenis reisden mensen over de hele wereld – te voet, op paarden of kamelen, in koetsen of schepen – en ontmoetten ze elkaar.

Vanaf het moment dat er in Afrika mensen ontstonden, zijn we al op weg. Vanuit Afrika zijn we de hele wereld over getrokken. In de bronstijd verhandelden mensen al spullen in

Europa, Azië en Afrika. Meer dan tweeduizend jaar geleden reisden handelaars via de zijderoute van China naar Europa. Op hun reizen wisselden mensen ideeën, uitvindingen, talen en culturen met elkaar uit. Ook vochten ze nogal eens met elkaar.

In dit boek vertel ik een aantal verhalen over deze volken. Hoe ze ontstonden, wat ze bereikten en hoe ze hebben geholpen om de wereld te maken waarin wij nu leven. Ook is het een mooie smoes voor mij om een heleboel poppetjes met zwaarden te tekenen.

Nu ben je klaar om op reis te gaan door de geschiedenis. Ik wens je vooral veel plezier! En vergeet niet: je moet niet te veel vertrouwen op alles wat je leest. Er zijn ontelbaar veel manieren om een verhaal (of een geschiedenis) te vertellen, en dit is er maar eentje van.

Thiago de Moraes

Thiago de Moraes

De Mesopotamische wereld

Hoe je een stad bouwt – met wetten, wielen en hippe tuinen

Als je een stad wilt stichten is het een goed idee om eerst een rivier op te zoeken. Of twee rivieren in dit geval: de machtige Tigris en Eufraat. (Mesopotamië is Grieks voor 'land tussen de rivieren'.) Rivieren leveren drinkwater en water om gewassen te besproeien, dus is het best logisch dat een aantal van de eerste steden ter wereld aan rivieren zijn gebouwd.

In de loop van zo'n drieduizend jaar kwamen de mensen in Mesopotamië er langzamerhand achter hoe je het beste in heel grote groepen kon leven. Dat was niet makkelijk. Als er veel mensen bij elkaar wonen, krijg je altijd ruzies. Dat betekende dat er wetten moesten worden bedacht. Ook moesten de mensen alles bijhouden wat ze verbouwden en verhandelden, dus verzonden ze het allereerste

systeem om dingen te noteren. Ja, dat is echt waar: het schrift is bedacht door rekenaars.

Een van de allereerste volken in Mesopotamië waren de Soemeriërs. Dat was een inventief stelletje: ze ontdekten hoe je zeilboten, wielen en kaarten maakt. Ook waren ze verdraaid goed in wiskunde en astronomie.

Maar ze kregen al snel competitie, want de Akkadiërs, Assyriërs en Babyloniërs stichtten ook staten in de buurt. Vooral de Babyloniërs waren gevreesde strijders. Verrassend genoeg waren ze ook heel goed in tuinieren. Hun hoofdstad, Babylon, stond bekend om zijn prachtige tuinen.

Van ongeveer 3500 tot 600 v.Chr.

KAART VAN DE MESOPOTAMISCHE WERELD

In dit gebied (tegenwoordig liggen hier delen van een heleboel landen, zoals Irak, Syrië en Turkije) ontstonden een aantal indrukwekkende stadstaten. De Soemeriërs begonnen ermee door steden als Ur en Eridu te stichten. Andere volken aaptten hen na, en een groot deel van de tijd besteedden ze aan met elkaar vechten en elkaar overtreffen.

TAAL
Soemerisch,
Akkadisch
(en veel andere)

Een weergave van
de Mesopotamische wereld

inclusief hangende tuinen, bier met klontjes, gevleugelde leeuwen en een loodzware bibliotheek.

1 BABYLON

De hoofdstad van het Babylonische rijk. De stad werd beroemd door de hangende tuinen. We hebben geen flauw idee hoe die eruitzagen. Wel weten we dat de meeste mensen het toen geschift vonden om mooie planten te kweken die je niet eens kunt eten.

2 ASSUR

Een supergrote stad gebouwd door de Assyriërs. Er stonden meer dan dertig tempels, een heel stel paleizen en een bibliotheek vol kleitabletten die ze uit Babylon hadden gejat.

3 SARGON DE GROTE

Een tuinmanszoon die een machtige koning en strijder werd. Sargon trok ten strijde aan het hoofd van de Akkadiërs en versloeg de meeste Mesopotamische staten. Ook had hij een enorm lange baard.

4 STÈLES

Enorme stenen tabletten of zuilen waarop belangrijke dingen werd geschreven zodat iedereen ze kon lezen. Veel van onze kennis over Mesopotamië komt van stèles.

5 ENMEBARAGESI

Het meeste wat we over Soemerische heersers weten, komt uit 'De lijst van de koningen', een lange opsomming die op een stenen tablet is geschreven. Het is geen erg betrouwbare bron. Er staat op dat sommige koningen duizenden jaren lang regeerden en andere sprookjes. De eerste koning van wie we kunnen bewijzen dat hij echt heeft bestaan, is Enmebaragesi van Kish.

6 LANDBOUW

De Mesopotamiërs hebben de landbouw uitgevonden. De meeste mensen werkten op het land. Dankzij hen hadden de stadsbewoners genoeg te eten en konden ze andere klusjes klaren, zoals het wiel, wapens, zeilboten en bier uitvinden.

7 DOOR OSSEN GETROKKEN PLOEGEN

De Soemeriers kwamen op het slimme idee om hun ploegen door dieren te laten trekken. Dat maakte het leven een stuk makkelijker (alleen niet voor de dieren, helaas).

8 KUBABA

Kubaba is de eerste vrouwelijke heerser ter wereld van wie we zeker weten dat ze echt heeft bestaan. Na een leven als herbergierster werd ze koningin van Kish. Indrukwekkende carriërestap, vind je ook niet?

9 UR-NAMMU

Een koning van Ur. Hij is vooral bekend omdat hij de oudste wetten heeft ingevoerd die we kennen. Heel bescheiden noemde hij ze *Het wetboek van Ur-Nammu*. De meeste straffen hielden in dat je hem een boete in zilver moest betalen, of dat je geëxecuteerd werd.

10 HAMMURABI

Een grote Babylonische koning. Ook hij voerde een stelsel van wetten in, *Het wetboek van Hammurabi*, om ervoor te zorgen dat iedereen rechtvaardig behandeld werd. Helaas moest je volgens zijn wetten bewijzen dat je onschuldig was door je in een rivier te laten gooien. Als je verdronk, was je schuldig.

11 LAMASSU

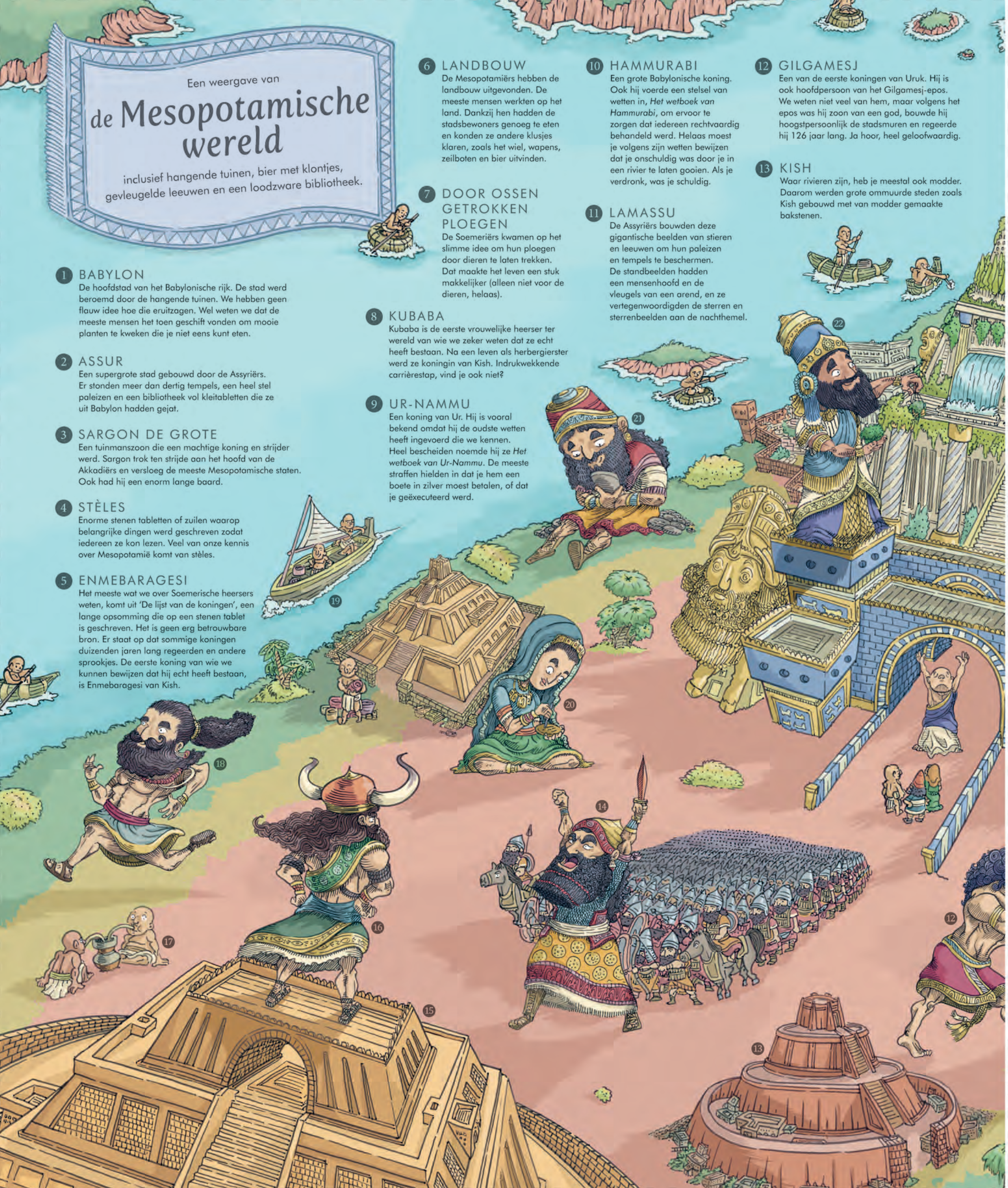
De Assyriërs bouwden deze gigantische beelden van stieren en leeuwen om hun paleizen en tempels te beschermen. De standbeelden hadden een mensenhoofd en de vleugels van een arend, en ze vertegenwoordigden de sterren en sterrenbeelden aan de nachthemel.

12 GILGAMESJ

Een van de eerste koningen van Uruk. Hij is ook hoofdpersoon van het Gilgamesj-epos. We weten niet veel van hem, maar volgens het epos was hij zoon van een god, bouwde hij hoogstpersoonlijk de stadsmuren en regeerde hij 126 jaar lang. Ja hoor, heel geloofwaardig.

13 KISH

Waar rivieren zijn, heb je meestal ook modder. Daarom werden grote ommuurde steden zoals Kish gebouwd met van modder gemaakte bakstenen.

17 BIER

De Mesopotamiërs vonden het bier niet uit, maar ze dronken het wel veel. Hun bier zag eruit als pap en ze gebruikten rietjes om de in het drankje achtergebleven vieze stukjes en steentjes niet te hoeven doorslikken.

18 SHULGI

Zoon van Ur-Nammu. Zijn vader maakte indruk door wetten te schrijven, maar Shulgi pakte het heel anders aan. Hij rende in één dag honderdzestig kilometer tussen twee steden om de mensen te laten zien hoe sterk hij was.

19 ZEILBOTEN

De eerste zeilboten waren niet meer dan een stuk hout met een stoffen zeil bovenop. Je kon ze niet besturen, dus dreeven ze maar een beetje met de wind mee. Gelukkig werden er snel betere boten uitgevonden, wat heel handig was als je ook echt ergens wilde komen.

20 ENHEDUANNA

Dingen opschrijven was iets heel nieuws in die tijd. Sargons dochter, Enheduanna, is de allereerste schrijfster ter wereld van wie we de naam kennen. Ze schreef prachtige poëzie en gebeden en was een machtige hogepriesteres.

21 ASSURBANIPAL

Deze Assyrische koning was een meedogenloze krijger. Hij beweerde dat hij met blote handen een leeuw kon wurgen. Toch was hij er even trots op dat hij een geleerde was en stichtte hij de allereerste bibliotheek ter wereld. Daarvoor verzamelde hij meer dan twintigduizend kleitabletten.

22 NEBUKADNEZAR II

De koning die Babylon herbouwde nadat het door Sanherib was verwoest. Hij zette fantastische gebouwen neer en legde de hangende tuinen aan, die een van de zeven wereldwonderen waren. Hij was een goed heerser en gaf vrouwen dezelfde rechten als mannen.

14 SANHERIB

Heerser van het Assyrische rijk. Hij was gefascineerd door technologie en liet graag aan iedereen zien hoe machtig hij was. Toen de Babyloniërs weigerden hem als heerser te accepteren, verwoestte hij hun stad.

15 UR

Een van de grootste steden in de Mesopotamische wereld, met meer dan vijftigduizend inwoners. De reusachtige tempel in het midden heet een ziggoerat. De tempel was gewijd aan de maangod, Nanna, en had zelfs een keuken waar priesters eten voor hem konden klaarmaken.

16 NARAM-SIN

Kleinzoon van Sargon. Hij breidde het Akkadische rijk uit en versloeg bijna al zijn burens. Hij kreeg het nogal hoog in zijn bol en zei dat iedereen hem als een god moest behandelen.

Het leven in Mesopotamië

Veel goede ideeën, zoals de uitvinding van het wiel of hoe je dingen kunt opschrijven, lijken door veel verschillende volken over de hele wereld ongeveer tegelijk bedacht te zijn: zo'n vijfduizend jaar geleden. Toch komen de meeste vroege voorbeelden uit Mesopotamië.

DE WET VOORSCHRIJVEN

Een van de oudste verzamelingen wetten, *Het wetboek van Hammurabi*, komt uit Mesopotamië. Je leest er van alles in over vingers afsnijden of mensen executeren omdat ze de wet hebben overtreden. Toch staan er ook best wel goeie ideeën in, zoals een minimumloon voor arbeiders.

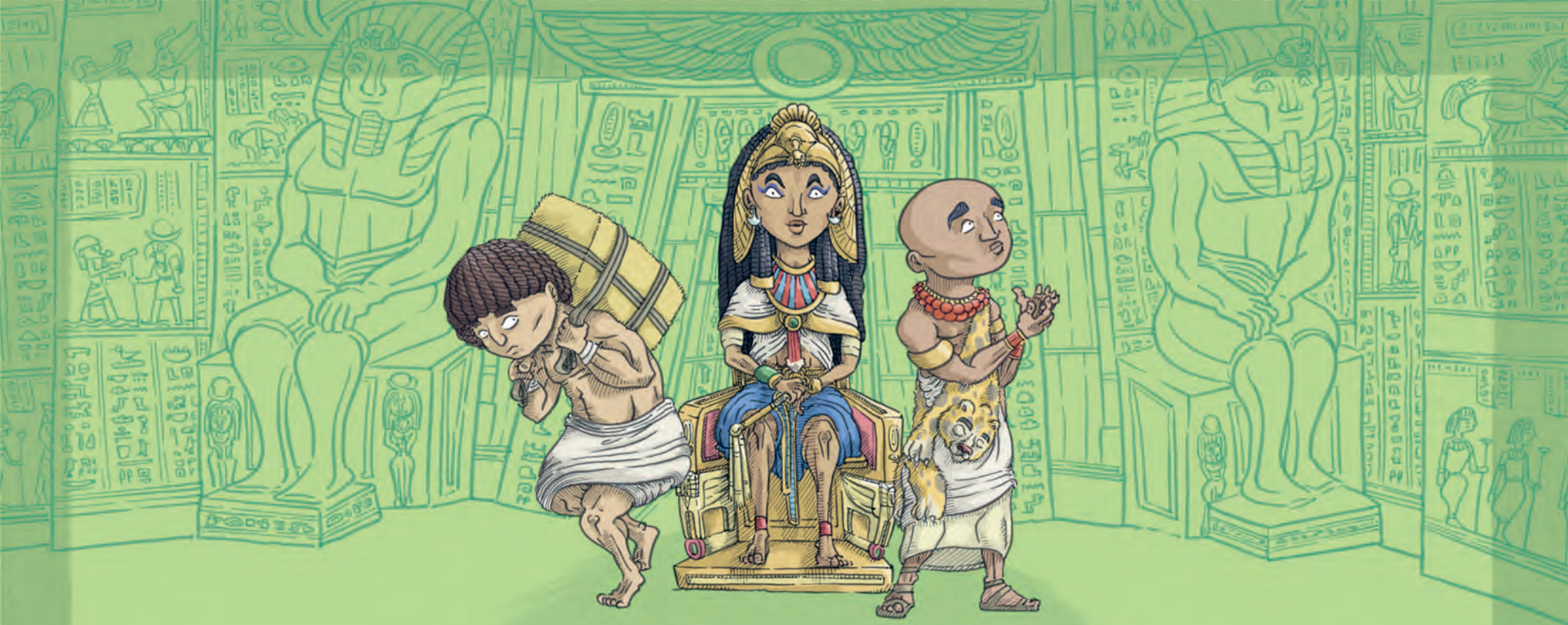
KLEI MET EEN LAAGJE MODDER

De Soemeriërs ontwikkelden als een van de eersten een vorm van schrift, dat we nu spijkerschrift noemen. Het schrift werd op kleitabletten gekrast en meer dan drieduizend jaar lang gebruikt. Schrijven betekende dat mensen dingen konden gaan bijhouden en elkaar brieven konden schrijven (die ze in enveloppen van modder stopten – de postbodes toen moeten ontzettend sterk geweest zijn). De Soemeriërs waren ook het allereerste volk dat een verhaal opschreef: het *Gilgamesjepos*. Dat gaat over de avonturen van de supersterke koning Gilgamesj van Uruk.

RONDE DINGEN MET EEN GAT

De Mesopotamiërs hielpen mee aan de ontwikkeling van maar liefst twee handige ronde dingen met een gat in het midden: het wiel en het getal nul. De eerste wielen waren pottenbakkerswielen. Toen bedachten de mensen eindelijk: hé, we kunnen dat ding ook over de grond rollen en zo spullen vervoeren! De Babyloniërs bedachten intussen ontzettend slimme wiskunde. Hun beste idee was om voor de nul een symbool of een leeg plekje te gebruiken. Dat lijkt misschien niks, maar probeer maar eens zonder nul te rekenen. Dat valt niet mee.

De Egyptische wereld

Bazige koningen, strijdbare boeren en idiote graven

In de oude Egyptische maatschappij golden vreselijk strenge regels. Iedereen werd geacht zijn plek te kennen. Helemaal bovenaan stonden de Egyptische koningen, die farao's werden genoemd. Zij vertegenwoordigden de macht van de goden op aarde en waren ongelooflijk bezig.

De meeste mensen waren natuurlijk gewoon boer. Zij hadden een nogal akelig leven. Maar het oude Egypte zit vol verrassingen. Toen de farao bijvoorbeeld het loon van de boeren niet uitbetaalde, hielden zij de allereerste staking ter wereld. En ze wonnen! De vrouwen in Egypte hadden bijna gelijke rechten als de mannen. Toen de oude Grieken het land binnenvielen, waren ze daar erg door geschokt.

De Egyptenaren konden van alles, zoals schrijven en glas maken, maar ook boten bouwen en best wel effectief ziektes genezen. Ze waren zelfs de eersten die brood bakten. Doordat ze zo van orde hielden, waren ze er ook erg goed in om gigantische, ingewikkelde gebouwen neer te zetten. De bijzondere piramides bijvoorbeeld, die ze als graven voor hun farao's bouwden. Tot op de dag van vandaag weten we niet precies hoe ze dat voor elkaar hebben gekregen.

De Egyptische maatschappij bleef in de drieduizend jaar dat ze bestond verrassend gelijk. Toen werd ze niet één, maar drie keer veroverd. Eerst door de Perzen, daarna door Alexander de Grote en ten slotte door de Romeinen. Met de dood van Cleopatra (die je in de Romeinse wereld terugvindt) kwam er een einde aan de heerschappij van de farao's.

Van 3000 tot 30 v.Chr.

KAART VAN DE EGYPTISCHE WERELD

Het oude Egypte lag in het noordoosten van Afrika, waar ook het moderne Egypte ligt (en een stukje van Soedan). Net als in Mesopotamië concentreerde het leven zich in de buurt van een grote rivier: de Nijl. Door jaarlijkse overstromingen was het land daar zeer vruchtbaar. De belangrijkste Egyptische steden lagen aan deze rivier.

TAAL
Egyptisch

